

INTRODUCCIÓ

La comunicació és un instrument de representació, interpretació i comprensió de la realitat, de construcció i transmissió del coneixement, i d'organització i autorregulació del pensament, les emocions i la conducta. És sobre la base d'aquestes concepcions fonamentals que es construeix el Programa de comunicació en llengua castellana.

S'aprèn a comunicar comunicant. En la societat actual, la comunicació es produeix a través de diversos mitjans que cal aprendre a comprendre, interpretar i emprar. Sovint, l'acte de comunicar va més enllà del simple ús d'unes formes lingüístiques concretes, i s'acompanya de recursos multimodals –orals, escrits, visuals, gestuals, etc.– tècnics i digitals, que aporten nous significats a l'esdeveniment comunicatiu. El programa està concebut precisament com a resposta a aquest concepte de la comunicació, multimodal per definició, que té en compte múltiples llenguatges, suports i formats, i que comporta imprescindiblement el desenvolupament de les competències oral, lectora i d'escriure de l'alumnat.

Pel que fa a metodologia, el programa s'articula considerant tres teories i enfocaments didàctics fonamentals. Per un costat, l'enfocament comunicatiu, centrat en el desenvolupament de les capacitats lingüístiques bàsiques –parlar, entendre, interactuar, llegir i escriure– en contextos d'aprenentatge autèntics, reals o versemblants, en què el text es concep com a unitat de comunicació. Per un altre costat, les premisses de les teories socioculturals, basades en l'acció i inscrites en la dimensió de l'ús social de la llengua, en què l'element central d'ensenyament i aprenentatge és la tasca comunicativa. Aquest enfocament incorpora, endemés, la reflexió sobre la importància dels factors lingüístics, extralingüístics i paralingüístics de la comunicació. I finalment, els enfocaments plurals de les llengües i les cultures, en què aprendre a comunicar en una llengua es recolza en el domini d'altres llengües de l'individu, ja siguin les pròpies de l'àmbit familiar o de l'àmbit escolar i d'altres que ja es coneixen.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

Les competències específiques del Programa de comunicació en llengua castellana es concreten a partir de dos eixos diferents, l'oral i l'escrit. Aquests dos eixos donen resposta a l'orientació general del programa de l'assignatura i als enfocaments didàctics que la constitueixen.

L'eix oral es concreta a través de la competència *C1. Intervenir en situacions comunicatives orals complexes que requereixin un ús formal de la llengua castellana*. Aquesta competència –que comprèn les accions de parlar, escoltar, interaccionar oralment i mediar– capacita l'alumnat per participar en esdeveniments comunicatius orals que suposen la comprensió, el processament i la interpretació d'allò que es copsa oralment, però també la (co)construcció i negociació de significats i la capacitat de resoldre reptes o obstacles comunicatius o culturals.

L'eix escrit es concreta a través de dos competències, les competències *C2. Llegir textos multimodals d'estructura complexa, inclosos els d'especialitat, escrits en llengua castellana* i *C3. Escriure textos multimodals formals, inclosos els d'especialitat, en llengua castellana*. La competència C2 es refereix a la recepció de la llengua escrita i multimodal, és a dir, comprendre, analitzar i utilitzar textos escrits multimodals per satisfer uns objectius de lectura concrets, per desenvolupar els propis coneixements i per participar críticament en la societat. La comprensió i anàlisi de la competència lectora posen en joc o bé la competència oral –es discuteix oralment el sentit del text escrit– o bé la competència d'escriure –s'analitza per escrit el sentit del text que s'ha llegit. La competència C3 capacita l'alumnat per participar en esdeveniments comunicatius vinculats a la producció escrita en els quals es tenen en compte les accions i el procés de producció, interacció i mediació dels textos escrits i multimodals. En aquest procés, s'integra el tractament i la gestió de la informació, el pensament analític i crític, i la reflexió metalingüística sobre els diferents components textuais i discursius i sobre la diversitat lingüística i cultural.

C1 INTERVENIR EN SITUACIONS COMUNICATIVES ORALS COMPLEXES QUE REQUEREIXIN UN ÚS FORMAL DE LA LLENGUA CASTELLANA

Planificar les pròpies intervencions orals

Interpretar el significat i el sentit de documents i missatges orals i audiovisuals

Exposar un tema oralment en un context formal

C1 Intervenir en situacions comunicatives orals complexes que requereixin un ús formal de la llengua castellana

Interactuar en contextos lingüístics i culturals diversos

Mediar en la comunicació amb d'altres locutors

Intervenir en situacions comunicatives orals complexes suposa ser capaç de transmetre o construir amb un altre interlocutor un missatge clar, precís, ordenat i, sobretot, entenedor emprant recursos diversos (verbals, no verbals, audiovisuals, digitals, etc.), per garantir que la comunicació sigui fluida i aconsegueixi el seu objectiu. Suposa també ser capaç de mediar quan convé, fent servir estratègies diverses per comunicar-se amb èxit amb interlocutors que no comparteixen la mateixa llengua, el mateix registre o la mateixa cultura. A més, suposa també ser capaç d'interpretar i construir significat i coneixements a través de l'escolta de documents orals o audiovisuals.

La llengua oral és una de les formes de comunicació que defineix els éssers humans. De fet, podria dir-se que és la seva forma bàsica de relació social i l'activitat essencial en la conducta comunicativa, activitat que implica la posada en pràctica de les tres capacitats de l'oralitat: parlar, escoltar i interactuar. Per això el desenvolupament de la competència oral és clau en l'aprenentatge.

Parlar suposa aplicar correctament unes tècniques d'expressió adequades, que permetin transmetre un missatge adequat, precís i clar a un o diversos receptors o destinataris.

Escoltar implica desenvolupar la destresa de descodificar missatges atenent als diferents modes en què es transmeten. És a dir, tenint en compte tant els elements verbals com els elements paraverbals.

Interactuar és relacionar-se, és intercanviar i compartir idees o sentiments, és construir i compartir significats, és intentar arribar a acords o delimitar el desacord, és decidir i obrar en conseqüència, és mantenir una actitud d'escolta activa, d'escoltar per comunicar millor i més efectivament. I tot això amb

la finalitat de compartir informació, de (co)construir coneixements o d'aconseguir que un missatge sigui comprès.

I per assolir aquestes finalitats esdevé imprescindible posar en pràctica diverses accions, les quals variaran en funció de si la comunicació és planificada o espontània. Si la comunicació no és espontània, la primera acció a realitzar és una bona planificació de la intervenció, que alhora servirà com a element de control quan s'intervingui. La segona consisteix a considerar l'auditori i adequar-s'hi, en el sentit de prendre en compte la seva cultura i la seva llengua i d'adaptar aspectes com el lèxic, la complexitat de les idees i l'extensió de la intervenció. La tercera té a veure amb considerar l'ús de recursos que contribueixin a reforçar el significat i el sentit del missatge, com ara els recursos audiovisuals, l'ús de les TIC i l'ús intencional de recursos no verbals. La quarta implica saber mediar en la comunicació amb d'altres interlocutors, en el sentit de saber decidir quan cal emprar estratègies de traducció o d'interpretació per garantir que la comunicació amb algú que no comparteix la mateixa llengua, el mateix registre o la mateixa cultura esdevingui eficaç. I la cinquena, interpretar críticament el significat i el sentit dels missatges que els altres ens adrecen per modular les pròpies intervencions i respondre-hi adequadament.

Aquestes habilitats no s'adquireixen de manera innata, sinó que esdevé imprescindible participar en situacions comunicatives que permetin desenvolupar-les.

Aprendre a comunicar oralment, en el cas del batxillerat, esdevé important perquè es pretén que els futurs batxillers siguin persones crítiques, participatives, actives, que sàpiguen expressar una opinió. És més, les persones que saben comunicar oralment saben adaptar-se millor a l'entorn social, construeixen relacions humanes amb més facilitat i tenen millors expectatives de caràcter acadèmic i professional.

Finalment, la comunicació oral estimula el desenvolupament de la personalitat de l'alumnat en l'àmbit cognitiu, afectiu, conductual, i té un paper clau en processos psicològics complexos, com ara l'autoconsciència, l'autoavaluació i els nivells d'autoregulació.

Orientacions didàctiques de la competència

Per desenvolupar la competència d'intervenir oralment cal plantejar un ventall ampli de tasques d'expressió oral, de recepció auditiva i d'interacció, que responguin a diferents situacions comunicatives reals o versemblants i que impliquin diversitat de gèneres textuais i registres diversos, així com varietat de suports digitals, si escau.

En aquesta etapa és fonamental que l'alumnat prengui consciència de la importància de planificar, quan això és possible, les seves intervencions orals, atenent tant l'estructura com el contingut del seu

missatge. En aquest sentit, cobra importància la producció d'esquemes, notes i guions, que no només serviran per guiar la intervenció, sinó per reflexionar sobre la comunicació oral formal i anticipar possibles problemàtiques. Quan no és possible planificar el discurs, és important que l'alumnat sigui capaç de participar de manera coherent en intercanvis comunicatius orals de qualsevol tipus, en contextos i amb objectius diversos, fent servir procediments endolingües o exolingües, emprant recursos verbals, no verbals, paralingüístics o icònics i activant procediments per reparar el discurs quan calgui.

També és important fer veure a l'alumnat que l'eficàcia de qualsevol intervenció oral exigeix un ús conscient del llenguatge no verbal, així com l'ús reflexionat dels recursos (visuals, audiovisuals, digitals, etc.) que ajudin l'interlocutor o l'audiència a copsar el contingut de la intervenció i a no perdre'n el fil.

Un altre aspecte essencial que contribueix a la millora constant de la competència oral de l'alumnat és oferir-li la possibilitat de revisar les pròpies intervencions enregistrant-les i visionant-les posteriorment per tal d'analitzar si la fluïdesa, la coherència, la correcció gramatical i lèxica i la pronunciació i l'entonació s'adeqüen al propòsit comunicatiu.

Finalment, una capacitat que no es pot deixar de treballar a l'aula és la comprensió oral, situant l'alumnat en contextos reals o versemblants que li serveixin per identificar, analitzar i valorar elements de significat, tant verbals com no verbals, emprats pel locutor. Endemés, cal tenir present que els mitjans digitals comporten noves formes de presentar els documents i interactuar-hi. Tot això requereix processos de producció i comprensió específics, relacionats amb les especificitats del suport digital que s'empra.

C2 LLEGIR TEXTOS MULTIMODALS D'ESTRUCTURA COMPLEXA, INCLOSOS ELS D'ESPECIALITAT, ESCRITS EN LLENGUA CASTELLANA

Seleccionar informacions pertinents de diverses fonts d'acord amb uns objectius de lectura concrets

Contrastar informacions de diverses fonts per copsar-ne les diferències

C2 Llegir textos multimodals d'estructura complexa, inclosos els d'especialitat, escrits en llengua castellana

Interpretar el significat i el sentit de textos escrits multimodals

Analitzar la forma de textos escrits multimodals

La competència lectora és un procés social, constructiu i interactiu. Per desenvolupar-la, cal articular situacions d'aprenentatge en què es potenciï el paper de l'alumnat com a agent actiu d'aquest procés. Aquest principi encara és més important en aquesta etapa educativa si pensem que les pràctiques lectores compleixen objectius comunicatius i estan inserides en pràctiques socials i culturals més àmplies, les quals tenen un paper clau en la construcció dels coneixements de les diferents disciplines del batxillerat.

La competència lectora és clau per aprendre i per enriquir-se personalment. En el nivell de batxillerat, el desenvolupament d'aquesta competència suposa que l'alumne esdevingui capaç d'enfrontar-se a documents que poden ser complexos quant a la forma i al fons, i que inclouen els textos d'especialitat o de divulgació científica. Aquesta competència dona a l'alumnat eines per poder participar en la societat i en la comunitat de lectors de dins i fora de l'àmbit escolar, així com recursos per al gaudi personal.

Hi ha textos continus, l'estructura dels quals ve marcada pel sistema lingüístic. La seva lectura té unes formes i unes estratègies concretes, que són les que s'han ensenyat tradicionalment a l'escola. Actualment, però, hi ha altres textos que demanen noves maneres de llegir, més socials, múltiples i complexes. És el cas, per exemple, dels hipertextos i de la lectura en pantalla, en què la navegació, l'orientació i la interacció amb el text –sincrònica o no– esdevenen clau per a la construcció de coneixements i per al desenvolupament de la competència lectora. Aquests textos es caracteritzen per la seva discontinuïtat, complexitat i multimodalitat, atès que combinen el llenguatge verbal amb varietat de sistemes semiòtics, de formats i de suports.

Un altre aspecte que cal tenir en compte és que, a més de la comprensió literal dels textos, al batxillerat el lector ha de ser capaç de llegir fent inferències. És a dir, llegir implica decidir quina és la intencionalitat de la lectura per així anar més enllà del contingut textual i saber llegir entre línies, donar sentit als buits, identificar els recursos emprats per l'autor per expressar el seu missatge i analitzar-los per tal de poder concretar la ideologia global del text. Els lectors generen significats de manera activa, coneixen estratègies de lectura eficaces i són capaços de reflexionar sobre el que han llegit. Això implica que han d'anar més enllà de diferenciar les idees principals de les secundàries, així com de poder reconèixer tots els elements –gràfics, visuals, textuais, etc.– que l'autor usa per tal de donar pes, veracitat i rigor al missatge final. L'alumnat, per tant, haurà d'aprendre a regular la lectura i implicar-s'hi per tal de donar sentit al que llegeix i així poder aconseguir els objectius que l'han empès a llegir el text.

La lectura inclou una dimensió social que porta el lector a la construcció de significat. Aquesta construcció de significat, que es potencia en les relacions socials, s'anirà desenvolupant a partir d'enllaços associatius mentals que faran de pont entre la realitat extratextual i la intratextual. És a dir, l'alumnat arribarà a crear mentalment un nou text ple de contingut a partir d'haver donat sentit al que llegeix; d'haver interpretat i relacionat el que llegeix amb la seva pròpia experiència; d'haver contrastat pensaments a l'aula, d'haver estat capaç d'entendre el que es diu; i, finalment, d'haver decidit si acceptar o refusar les idees que es plantegen en el text.

A l'últim, el desenvolupament de la competència lectora implica que l'alumnat accedeixi a multitud de models textuais i que reflexioni sobre l'ús de la llengua en cada situació comunicativa. Aquests coneixements li permetran ser més hàbil en els contextos en què hagi de crear els seus propis textos.

Orientacions didàctiques de la competència

Per afavorir el desenvolupament de la competència lectora és convenient que el professorat plantegi situacions en què quedi clara quina és la finalitat concreta de la lectura; en què es requereixi una planificació prèvia de l'acte de llegir; en què aquest acte de llegir s'acompanyi d'activitats adreçades a comprovar la comprensió lectora per part de l'alumnat; i, per descomptat, que permetin controlar el procés lector de l'alumnat.

És molt important que l'alumnat aprengui a reconèixer l'objectiu present en qualsevol acte de lectura, com ara trobar una informació; reflexionar sobre un tema concret; recollir informació per escriure un text o fer una intervenció oral; revisar el que s'ha escrit; seguir unes instruccions per dur a terme una tasca, etc.

Cal tenir en compte, a més, que la lectura en pantalla ha donat lloc a una nova forma de ser lector, perquè la informació és molt més abundant i immediata i els canals de producció i accés són cada

vegada menys selectius. Interactuar amb aquest flux d'informació exigeix adquirir unes habilitats i estratègies que van més enllà de les necessàries per llegir textos estructurats i continus. Per aquests motius, l'alumnat ha d'aprendre a destriar convenientment les fonts d'informació que empra i ha de desenvolupar la seva capacitat crítica de lectura, indispensable per copsar la ideologia, les intencions de l'autor i el significat profund del text. En aquest sentit, cal dissenyar situacions que empenyin l'alumnat a fer inferències; a posar en pràctica estratègies per detectar ironies i dobles sentits; a contrastar informacions de diferents punts de vista; a avaluar la validesa de les fonts d'informació i dels seus arguments i les dades que aporten els textos, etc. Aprendre a llegir de forma crítica és la millor manera de preparar-se per fer front a la vida, de ser capaç d'identificar problemes i de tenir eines per resoldre'ls.

En el disseny de situacions d'aprenentatge de la lectura caldrà considerar una certa varietat de textos, formats i suports diferents. Per això la multimodalitat dels textos ha de ser un dels eixos del treball escolar i, en conseqüència, caldrà plantejar un aprenentatge de la lectura global que prevegi la lectura de textos discontinus i la relació que cal establir entre els diferents sistemes semiòtics que els componen. Els mitjans digitals –cal insistir-hi– comporten noves formes de presentació i interacció dels documents amb organitzadors de les pàgines i enllaços que orienten la navegació i faciliten la construcció dels coneixements. Tot això requereix aprendre un conjunt d'estratègies i processos específics de lectura comprensiva.

Per afavorir el desenvolupament de l'hàbit lector per part de l'alumnat, cal posar al seu abast recursos i eines que seran fonamentals quan deixin els centres educatius, com ara la biblioteca, la mediateca o les eines informàtiques. Aquesta pràctica ha d'articular-se des de totes les disciplines, fent aportacions que siguin necessàries per fomentar les estratègies de lectura relacionades amb els diferents continguts possibles i amb la diversitat textual.

En el desenvolupament de la competència lectora al batxillerat, cal preveure espais d'aprenentatge per compartir el que s'ha llegit, com ara els cercles de lectura i els blogs. Aquests espais compartits afavoreixen la reflexió, el contrast d'idees i l'adopció de posicions davant dels altres, així com la presa de consciència del procés lector i una eficàcia més gran d'aquest procés. D'altra banda, la lectura compartida situa el lector dins la societat i promou la seva consciència social per mitjà de l'intercanvi d'idees o de reflexions amb els altres.

Finalment, cal superar la proposta metodològica que relaciona la lectura amb la presa de notes o la redacció d'un resum o síntesi, i proposar alternatives en què es consideri la multimodalitat, ja sigui des de produccions orals de síntesi o produccions escrites com esquemes o gràfics, il·lustracions, presentacions digitals com PowerPoint, Prezzi o altres de realitzades individualment o col·lectivament.

C3 ESCRIURE TEXTOS MULTIMODALS FORMALS, INCLOSOS ELS D'ESPECIALITAT, EN LLENGUA CASTELLANA

Planificar l'escriptura de textos multimodals

Construir textos escrits multimodals

Revisar i corregir textos escrits multimodals

C3 Escriure textos multimodals formals, inclosos els d'especialitat, en llengua castellana

Reforçar la comunicació escrita a través de recursos multimodals

Referenciar els recursos bibliogràfics (impresos, digitals, etc.) emprats

El desenvolupament de la competència d'escriure al batxillerat suposa consolidar els aprenentatges adquirits en l'etapa anterior quant als processos de planificació, producció i revisió de textos. En aquesta etapa, però, s'emfatitzen els processos de reflexió metalingüística, els usos formals de la llengua escrita i la producció de textos complexos i multimodals que inclouen l'ús de tot tipus de llenguatges –lingüístics, icònics, gràfics, etc.– i finalitats.

Aprendre a escriure textos multimodals formals requereix aprendre a planificar l'escriptura; a construir el text reforçant la relació de la comunicació verbal amb altres llenguatges –icònics, gràfics, etc.–; a revisar per corregir –si cal–; i a referenciar els recursos bibliogràfics emprats quan sigui el cas.

Planificar l'escriptura significa plantejar-se la finalitat per a la qual s'escriu; decidir quines són les idees, informacions, arguments, etc. que vertebraran el text que es vol crear; valorar quines són les fonts i els recursos bibliogràfics que s'empraran; tenir en compte a qui va adreçat el text; determinar amb quin mitjà o suport es vol transmetre la informació; saber com es vol que el text sigui presentat davant dels lectors, i saber quines són les seves característiques formals. Per tant, el procés d'escriptura al batxillerat no és espontani sinó que parteix sempre d'una reflexió individual o col·lectiva prèvia.

Aquesta reflexió és la base sobre la qual es comença a construir el text. La construcció del text és un procés que sovint s'inicia a partir d'un esquema que reflecteix una primera hipòtesi de les diferents parts que formaran la producció escrita final. Aquest procés pot resultar en la redacció de diverses versions d'un text fins a arribar a la producció final. El procés d'escriure requereix una activitat de revisió constant per verificar que aquestes versions van responenent a la planificació inicial d'una forma clara, coherent, amb fluïdesa i correcció.

Per tant, la construcció del text i la seva revisió constant impliquen reflexionar sobre la llengua i el seu ús, per decidir conscientment com es vol construir el text i quina és la millor manera de fer-ho –quin registre, quin format, quins exemples, quines referències s'utilitzaran– per aconseguir que el destinatari interpreti el text reconstruint la intenció de l'autor. Aquesta reflexió ha de resultar, a més, en l'ús correcte d'aspectes formals de la llengua, com ara l'ortografia, la sintaxi i la morfologia. Això implica fer ús d'eines que permeten resoldre dubtes lingüístics –diccionaris, gramàtiques, etc.– i processar els textos –correctors automàtics, funció de sinònims, etc. Aquestes activitats de reflexió metalingüística es recolzen freqüentment en els recursos lingüístics i comunicatius que tot parlant plurilingüe posseeix per tal que les llengües que es coneixen puguin servir per establir bastides que ajudin al desenvolupament de la llengua meta, en aquest cas la llengua castellana.

El desenvolupament d'aquesta competència va lligat al desenvolupament de la creativitat i del pensament analític i crític de l'alumnat, així com a la sistematització de l'ús formal de la llengua per construir coneixement i per participar en diverses esferes de la vida acadèmica, professional i social.

Orientacions didàctiques de la competència

Aprendre a escriure és un procés social de transformació de la informació i de desenvolupament d'un pensament crític. Aprendre a escriure significa participar en tasques significatives que contextualitzin les finalitats per a les quals s'escriu un text i que convidin l'alumnat a reflexionar sobre allò que escriuen i per què. Així doncs, l'aprenentatge de l'escriptura s'hauria d'articular a través de projectes i contextos que convidin a escriure tant individualment com de manera col·lectiva.

Quan els textos s'elaboren de manera individual les reflexions sobre la planificació, la textualització i la revisió són mentals. No obstant, poder-les verbalitzar és una manera de prendre'n consciència i una eina per aprendre a escriure millor. En l'etapa de batxillerat és important que es potenciï aquest aspecte, i la millor manera de fer-ho és organitzant tasques d'escriptura cooperativa o col·laborativa. En aquests casos, les decisions que es prenen en les fases de planificació, textualització i revisió se sotmeten a una negociació amb els companys. Aquest fet és avantatjós per dos motius. D'una banda, ajuda l'alumnat a prendre consciència d'allò que sap fer de manera individual i, d'altra banda, permet millorar la seva capacitat comunicativa perquè s'aprèn, en una relació d'igualtat, a mediar, a negociar, a respectar les opinions dels altres, a defensar les pròpies i a claudicar quan les pròpies no s'accepten. Aquest procediment dona com a resultat un aprenentatge més significatiu i l'adquisició d'habilitats que són essencials en un món globalitzat.

El disseny d'activitats d'aprenentatge de l'escriptura ha d'incloure l'ús d'eines informàtiques, especialment les que permeten escriure de manera cooperativa i col·laborativa (documents compartits, blogs, Penflip, etc.), no només perquè el procés d'escriure és, com hem dit, un procés social, sinó perquè

la majoria de textos que es creen avui són multimodals i, sovint, tant el procés de creació com el de la lectura no són lineals. Internet, d'altra banda, també posa a l'abast de l'alumnat un ampli ventall de textos, de tipologies textuais diverses, que ha d'aprendre a reconèixer i que li poden servir de model per a les seves pròpies creacions. A més, els recursos tecnològics també faciliten la tasca de reflexió metalingüística inherent a tot procés creatiu. Són nombroses les eines i els webs de consulta que l'alumnat té a la seva disposició per vetllar per la correcció dels seus textos. Sovint, però, és important l'orientació del docent en la tria d'aquests recursos.

Finalment, cal afavorir que l'alumnat aprengui a emprar la funció estètica del llenguatge quan escriu, aspecte que contribueix al desenvolupament de la seva capacitat creativa. Això implica preveure activitats d'aprenentatge que permetin l'adquisició d'un repertori de recursos retòrics i expressius per part de l'alumnat.

RECURSOS D'APRENTATGE

La selecció i l'organització dels recursos d'aprenentatge del Programa de comunicació en llengua castellana donen resposta, per un costat, a una concepció competencial d'aprendre a comunicar, basada en les teories socioculturals i en els enfocaments comunicatiu i plural de les llengües i de les cultures. Per un altre costat, als dos eixos –oral i escrit– que vertebraven l'assignatura i a la selecció de les seves competències específiques. I, finalment, tenen en compte el caràcter multimodal dels textos que l'alumnat ha d'aprendre a produir i comprendre i la necessitat de facilitar l'adquisició d'estratègies per a l'ús formal de la llengua, dos dels elements que caracteritzen el procés d'aprendre a comunicar al batxillerat.

Aquestes circumstàncies condicionen el fet que l'organització dels recursos s'articuli en tres blocs. El bloc primer, intitulat *Comunicació oral formal en llengua castellana*, selecciona tots els recursos d'aprenentatge propis d'un ús oral, acadèmic i precís de la llengua. El bloc segon, intitulat *La lectura de textos multimodals formals en llengua castellana*, selecciona tots els recursos d'aprenentatge propis de la comprensió del llenguatge acadèmic escrit, el qual és precís i està configurat per diversos sistemes semiòtics –lingüístic, visual, sonor, espacial. El bloc tercer, intitulat *L'escriptura de textos multimodals formals en llengua castellana*, selecciona tots els recursos d'aprenentatge propis de la producció escrita acadèmica, precisa i que inclou diversos sistemes semiòtics –lingüístic, visual, sonor, espacial.

BLOC 1 LA COMUNICACIÓ ORAL FORMAL EN LLENGUA CASTELLANA

El punt clau per a la mobilització dels recursos de la competència oral al batxillerat és l'accés a documents multimodals autèntics i vinculats principalment als gèneres narratius, argumentatius i expositius. Cal vetllar perquè els continguts tractats en aquests documents estiguin igualment orientats a dotar els estudiants de batxillerat de les eines necessàries per a l'accés als recursos d'altres assignatures de caràcter lingüístic, literari, cultural, científic i artístic previstes en el pla d'estudis d'aquesta etapa.

L'ús de documents autèntics extrets de ràdios, televisions o Internet de diferents regions i països de parla castellana permet a l'alumnat apropiar-se de les seves particularitats culturals i familiaritzar-se amb un nombre considerable de patrons sonors i lingüístics de la llengua castellana. Endemés, caldrà tractar adequadament aquests aspectes per tal de desenvolupar actituds positives envers la diversitat lingüística i el pluralisme cultural del món actual.

Per altra banda, cal que les activitats didàctiques de la llengua oral prevegin no solament diferents funcions del llenguatge i diversitat de temes culturals, acadèmics o quotidians, sinó també diversitat de formes monològals i d'interacció. Així mateix, convé que les activitats didàctiques convidin l'alumnat a reflexionar sobre la llengua i a identificar àmbits de millora dels usos orals. En aquest sentit, també caldrà tenir en compte que el treball cooperatiu en totes les activitats orals és una bona eina que permet a l'alumnat regular, revisar i corregir les seves produccions.

I. FETS I CONCEPTES

1. El text multimodal oral i els diferents sistemes semiòtics que l'integren com un tot: el lingüístic, el visual, el sonor, el gestual i l'espacial.
2. Els usos orals formals de la llengua castellana, els gèneres textuais que s'hi vinculen –especialment els de tipus narratiu, argumentatiu i expositiu– i les seves característiques formals (textuals, sintàctiques, morfològiques, etc.).
3. La diversitat lingüística i cultural dels països de parla castellana i la comunicació oral: els registres i les varietats geogràfiques de la llengua castellana.
4. El llenguatge no verbal com a recurs fonamental de la comunicació oral.
5. Els recursos retòrics de la llengua castellana aplicats als discursos orals formals no retòrics en castellà.
6. Els principis pragmàtics de la conversa i les estratègies de regulació de les interaccions orals.
7. Els recursos plurilingües i interculturals per a la comprensió i la construcció de discursos orals en castellà.

II. PROCEDIMENTS

1. Planificació de les pròpies intervencions orals en castellà:
 - a. Determinació de la intenció i de la funció comunicativa de la intervenció.
 - b. Selecció pertinent i necessària de la informació rellevant per a la intenció comunicativa a partir de la consulta de diverses fonts d'informació, que poden ser de diferents llengües d'escolarització o d'altres llengües de les seves famílies lingüístiques.
 - c. En el cas d'una intervenció monològica:
 - i. Consideració del tipus de receptor a qui anirà adreçat el discurs i del mitjà que s'usarà, per preveure estratègies d'adaptació del llenguatge.
 - ii. Realització d'esquemes, resums i notes o guions que continguin:
 - L'organització coherent del conjunt d'idees principals i secundàries.
 - La selecció d'un lèxic específic adequat segons el propòsit, la situació, el públic i el canal de comunicació.
 - El repertori de recursos de cohesió textual que es faran servir.
 - Una previsió dels recursos no verbals que s'empraran per construir el missatge.
 - L'anticipació de possibles preguntes i dubtes que sorgiran.
 - iii. Previsió de possibles suports audiovisuals o TIC que s'usaran per guiar i reforçar la intervenció.
 - d. En el cas d'una intervenció en interacció:
 - i. Anticipació i anotació de les idees principals que es pretenen tractar.
2. Interpretació i valoració de discursos orals i audiovisuals en castellà, fonamentalment de tipus argumentatiu i expositiu, procedents de l'àmbit acadèmic i dels mitjans de comunicació:
 - a. Identificació de la intenció i de la funció comunicativa del discurs, del tema, dels elements (idees, arguments, personatges, fets, etc.) principals i secundaris.
 - b. Realització d'inferències de significat a partir de les informacions proveïdes pel parlant o per l'interlocutor.
 - c. Emissió de judicis personals a partir de l'adequada comprensió del discurs i de les pròpies opinions i raonaments.
 - d. Interpretació dels recursos verbals i no verbals, així com dels digitals, emprats per l'emissor per fer-se entendre i valoració de la seva eficàcia.
 - e. Ús d'estratègies desenvolupades en altres llengües per comprendre millor i amb més profunditat els discursos orals.
3. Producció de discursos monològics en castellà, fonamentalment de tipus argumentatiu i expositiu, propis de l'àmbit acadèmic i dels mitjans de comunicació:
 - a. Ús d'esquemes, resums i notes o guions que orientin el discurs oral.

- b. Caracterització de discursos orals i audiovisuals d'acord amb els elements que configuren la situació de comunicació.
 - c. Aplicació intencional i controlada dels recursos lingüístics, textuais i expressius verbals i no verbals en castellà propis de cada gènere textual, per facilitar la comprensió de l'audiència i mantenir la seva atenció.
 - d. Adequació a l'audiència en termes de registre.
 - e. Ús eficaç i adequat de mitjans audiovisuals i de les TIC com a suport a les intervencions orals.
4. Participació activa i crítica en converses i debats en castellà propis de l'àmbit acadèmic i dels mitjans de comunicació:
- a. Exposició d'un punt de vista personal argumentat.
 - b. Adequació als interlocutors en termes de registre i de to.
 - c. Comparació de punts de vista diferents i ampliació o revisió del propi.
 - d. Refutació o acceptació raonades d'argumentacions que són diferents de les pròpies.
 - e. Identificació de problemes de comunicació i ús d'estratègies de mediació per resoldre'ls:
 - i. Adaptació del lèxic, la sintaxi i el llenguatge no verbal per pal·liar les possibles dificultats de comprensió de l'interlocutor.
 - ii. Ús d'estratègies de reformulació per aconseguir la correcta transmissió del missatge i gestionar la interacció de manera eficaç, tot tenint en compte la llengua i la cultura dels interlocutors.
 - f. Respecte pels principis de la conversa.
 - g. Ús d'estratègies de regulació de les interaccions orals, amb especial atenció als torns de paraula, als recursos paraverbals, a la fluïdesa, a la correcció, a l'adequació al context i a la funcionalitat de la comunicació.
5. Revisió i correcció del text oral en castellà:
- a. Ús d'estratègies d'autoavaluació, de coavaluació i d'autocorrecció per a la millora de les pròpies intervencions orals en castellà.
6. Aplicació dels recursos lingüístics formals adquirits en qualsevol llengua per afavorir la comprensió i la construcció de discursos orals en castellà:
- a. Selecció de les convencions culturals lligades a la producció de textos en castellà.
 - b. Ús d'altres llengües per incloure matisos i valors comunicatius al text que es perdrien si s'emprés exclusivament el castellà.
 - c. Resolució de reptes comunicatius recolzant-se en les altres llengües que es coneixen.

III. ACTITUDS I VALORS

1. Refús de les expressions que portin implícits prejudicis de tota mena o que impliquin qualsevol tipus de discriminació per raó de sexe, ètnia, religió, llengua o cultura.
2. Receptivitat, interès i respecte per les opinions i els punts de vista dels altres.
3. Expressió de les crítiques als altres amb respecte i actitud constructiva.
4. Valoració positiva i respectuosa de la diversitat de formes d'expressió, especialment les de parlants que no tinguin el castellà com a llengua primera, les de parlants que usin altres varietats lingüístiques del castellà diferents de la pròpia o que pertanyin a cultures altres que la castellana, i específicament de les persones principiants en l'ús de la llengua castellana.
5. Respecte pels torns de paraula i per la durada del propi torn o temps d'intervenció.
6. Interès per expressar-se oralment amb una pronúncia i una entonació adequades.
7. Voluntat d'afrontar sense prejudicis les dificultats que es poden generar en interaccions plurilingües i pluriculturals.

Orientacions didàctiques del bloc

L'adquisició i la mobilització dels recursos d'aprenentatge d'aquest bloc permeten resoldre situacions comunicatives complexes en un context sociocultural real formal. En aquest sentit, els recursos d'aquest bloc han d'afavorir que l'alumnat pugui expressar-se oralment i interpretar textos orals i audiovisuals tenint en compte aspectes paraverbals com ara l'entonació, el ritme, el volum i la gestualitat. També ha de ser capaç de produir i interpretar un discurs multimodal quan aquest discurs es recolza en algun tipus de document digital.

L'aspecte clau que ha d'orientar la mobilització dels recursos de la competència oral al batxillerat és el tractament profund i sistemàtic de l'ús formal de la llengua oral, superant el prejudici del desenvolupament innat, natural i espontani de la parla: l'oralitat es pot aprendre i ensenyar a través de recursos específics, és a dir, mitjançant documents orals autèntics i espais d'anàlisi reflexiva que permetin observar els procediments retòrics i discursius implicats.

Cal tractar el registre oral formal des dels vessants de la producció i la recepció. Alguns dels eixos a tenir en compte són: el tipus de text (narratiu, expositiu, argumentatiu, etc.), el tipus d'interacció, si és unidireccional/monologada (per exemple, una presentació acadèmica) o dialògica amb públic o sense (per exemple, un debat televisiu, una tertúlia literària o sobre l'actualitat, una entrevista o una tertúlia de ràdio), o el tipus de recepció, si és en temps real o un discurs enregistrat (per exemple, un vídeo a la xarxa). La selecció també ha de tenir en compte diferents graus de planificació (per exemple, el teatre o la declamació poètica versus el discurs polític) i representar-hi les produccions multimodals (per exemple, una presentació assistida per ordinador amb veu) i virtuals o en línia.

Cal insistir en la planificació de cada producció oral, de manera que el discurs derivi d'una anàlisi prèvia que tingui en compte els seus trets contextuals (situació comunicativa, objectiu de la comunicació, representació de l'oient, mitjà de la comunicació, etc.), textuals (gènere i estructura del discurs, convencions discursives, etc.) i lingüístics (especificitats lèxiques, sintàctiques i cohesives). L'anàlisi prèvia és fonamental per triar l'estratègia comunicativa que s'emprarà. La planificació de les comunicacions orals mediades digitalment, siguin o no en temps real, és tan important com la de la comunicació no mediada.

D'altra banda, la recepció de l'oralitat formal es pot tractar a través de l'anàlisi guiada de produccions orals d'altri o pròpies. L'anàlisi guiada es pot regular a través de guies o graelles d'observació o d'avaluació que es poden construir amb el grup classe a través d'un exercici d'inferència dels elements clau. La gravació de produccions pròpies amb l'objectiu d'analitzar-les constructivament és, també, fonamental per al desenvolupament de la competència oral, i per establir relacions de retroalimentació entre la producció i la recepció. En l'anàlisi dels discursos orals és important la coherència entre la planificació i la realització i el control sobre la pròpia exposició. Cal aprofitar activament els beneficis de l'anàlisi cooperativa i de la coavaluació per reflexionar sobre la pròpia pràctica. També és important coordinar l'ensenyament de l'oralitat amb el de les altres competències, especialment el de la competència d'escriure. Això es pot fer interrelacionant les activitats orals i escrites o explorant el grau d'interdependència en determinats gèneres discursius híbrids (per exemple, la conferència o el telenotícies).

Entre les estratègies per mobilitzar els recursos d'aquest bloc cal destacar les següents: planificar situacions que requereixin l'ús de l'expressió oral, com ara debats, exposicions o narracions –incloses les digitals tipus narració d'històries (*storytelling*)–; promoure l'elaboració de vídeos monologals per a la xarxa; potenciar activitats com el teatre, la recitació de poesies, la lectura expressiva, etc.; interpretar instruccions orals; proposar tasques que impliquin resumir i sintetitzar oralment; realitzar projectes de classe que suposin la interacció amb professionals externs; aprofitar situacions i fets reals per abordar-ne a classe l'anàlisi i discussió; i informar l'alumne dels seus errors i ensenyar-li a corregir-los, potenciant sistemàticament activitats de reflexió metalingüística.

BLOC 2 LA LECTURA DE TEXTOS MULTIMODALS FORMALS EN LLENGUA CASTELLANA

Els recursos d'aquest bloc s'han seleccionat per potenciar la comprensió i l'ús de textos escrits i multimodals de tota mena, relacionats amb la funcionalitat de la lectura. Atès que la lectura és una activitat social, que suposa la interacció de qui llegeix amb el text escrit i amb altres lectors i lectores, es dona molta importància als recursos relacionats amb els processos de reflexió que afavoreixen la construcció de coneixements, de sentiments i d'emocions, i de totes les potencialitats personals que ajuden l'alumnat a esdevenir ciutadans i ciutadanes actius i crítics. Aquests recursos són conceptuals, processuals o actitudinals, amb el benentès que s'han d'adquirir de manera integrada en tasques i projectes globals que donin sentit i funcionalitat a la lectura.

Un dels nuclis essencials dels recursos d'aquest bloc es troba en els processos de recollida, contrast i interpretació de la informació, i de la seva valoració crítica, cosa que serà facilitada amb l'anàlisi de la forma i del contingut dels textos. Tot plegat suposa que s'han de fer diferents tipus de lectura en funció de l'objectiu que es persegueix.

I. FETS I CONCEPTES

1. El text multimodal escrit i els diferents sistemes semiòtics que l'integren com un tot: el lingüístic, el visual, l'àudio i l'espacial.
2. La diversitat lingüística i cultural i la llengua escrita en castellà.
3. Les característiques (textuals, sintàctiques, morfològiques, etc.) dels textos multimodals formals escrits en llengua castellana, especialment els acadèmics i els procedents dels mitjans de comunicació, inclosos els textos publicitaris, d'opinió i de divulgació científica.
4. Els diferents tipus de lectura, les seves característiques i les seves aplicacions en l'aprenentatge: la lectura literal, la lectura inferencial, la lectura crítica intertextual, la lectura explorativa, la lectura integral, la lectura selectiva, etc.
5. Els organitzadors textuals dels textos digitals (hipertextos) per a la navegació: l'estructura global de les pàgines, els símbols i els enllaços. Les variacions segons els diferents hipertextos.
6. La indústria d'elaboració dels continguts, els diferents sectors dels mitjans de comunicació que hi participen –escriptors, editors, lectors, grups de pressió, influenciadors (*influencers*), etc.– i la seva influència en el contingut i en la forma de transmetre la informació.

II. PROCEDIMENTS

1. Regulació del procés de lectura de textos escrits multimodals no literaris en castellà:
 - a. Reconeixement de l'objectiu o del propòsit de lectura.
 - b. Selecció i aplicació del tipus de lectura que correspongui segons els objectius o propòsits de lectura, l'estructura del text, el suport i els àmbits d'ús.

- c. Control i reparació de la comprensió lectora: adonar-se de possibles errors de lectura i trobar maneres de solucionar el problema (ús de diccionaris, contrast d'interpretacions amb els companys, etc.).
2. Utilització d'estratègies per a la recollida (accés i recuperació) d'informació de textos escrits multimodals no literaris en castellà:
- a. Selecció de fonts i d'informacions pertinents segons la situació comunicativa i els objectius de la lectura.
 - b. Representació mental de l'estructura dels textos digitals (hipertextos) sabent navegar i orientar-se tot interpretant els organitzadors globals no seqüencials de les pàgines i els enllaços per comprendre els hipertextos i trobar la informació pertinent.
 - c. Elaboració de fitxes de lectura que recullin un resum del text, les idees essencials i les cites literals de les fonts consultades, siguin impreses o digitals, així com de la referència bibliogràfica.
3. Anàlisi formal de textos escrits multimodals no literaris en castellà:
- a. Identificació dels sistemes semiòtics que integren un text multimodal.
 - b. Identificació dels recursos textuais i lingüístics emprats per l'autor.
 - c. Reflexió sobre la funció que aconsegueixen els diferents recursos emprats per l'autor del text multimodal o del text digital.
4. Interpretació del significat i del sentit de textos escrits multimodals no literaris en castellà, especialment de tipus argumentatiu i expositiu, els propis de les diferents disciplines i els procedents dels mitjans de comunicació, inclosos els textos publicitaris, els d'opinió i els de divulgació científica:
- a. Identificació del tema, les idees, la tesi, les informacions, les explicacions, els arguments principals i secundaris, etc., i de la relació que s'estableix entre tots aquests elements a partir dels connectors intratextuals i altres elements de cohesió textual propis del castellà.
 - b. Comprensió general d'un text i desenvolupament d'una interpretació adequada a l'objectiu de la lectura.
 - c. Identificació de l'estructura emprada per vehicular el desenvolupament dels textos expositius o argumentatius.
 - d. Reconeixement del punt de vista de l'autor d'un text o dels diferents punts de vista que apareixen en un hipertext.
 - e. Identificació de correspondències i divergències entre informacions procedents de diferents fonts sobre una mateixa temàtica o en el procés de navegació en pàgines d'hipertextos.
 - f. Realització d'inferències a partir de les informacions del text i dels propis coneixements sobre un tema determinat.

- g. Interpretació del significat que articulen els elements no lingüístics (icònics, ortotipogràfics, etc.) en un text multimodal.
 - h. Ús de recursos plurilingües, interculturals o físics de consulta per resoldre dubtes de comprensió.
5. Valoració crítica dels textos escrits multimodals no literaris en castellà que es llegeixen:
 - a. Identificació de correspondències i divergències entre les explicacions, l'opinió i els arguments expressats per l'autor, i els propis o els expressats pels altres lectors.
 - b. Valoració de l'efecte que produeix en el lector la combinació emprada per l'autor de diferents sistemes semiòtics i de diferents recursos textuais i lingüístics.
 6. Aplicació dels recursos lingüístics formals adquirits en qualsevol llengua per afavorir la comprensió lectora de discursos escrits en castellà:
 - a. Comprensió de matisos i valors –sovint culturals– de textos traduïts al castellà originàriament escrits en una altra llengua diferent d'aquesta.
 - b. Resolució de problemes de comprensió lectora recolzant-se en altres llengües conegudes.

III. ACTITUDS I VALORS

1. Actitud crítica i reflexiva quan s'exposa a missatges orientats a la persuasió, especialment els que provenen dels mitjans de comunicació social o d'Internet.
2. Actitud crítica i de refús envers les tesis i els raonaments dels discursos escrits multimodals que porten implícit algun tipus de prejudici o que impliquen qualsevol tipus de discriminació per raó de sexe, ètnia, religió, llengua o cultura.
3. Receptivitat, interès, respecte i actitud crítica envers les opinions i els punts de vista dels altres i alhora enriquiment de les interpretacions i reflexions a partir de la lectura cooperativa de textos multimodals.
4. Actitud d'acceptació i d'apreciació dels textos escrits multimodals en format digital o imprès que estan ben presentats, i crítica pels que presenten deficiències.
5. Valoració de la importància social de les normes gramaticals, ortogràfiques i ortotipogràfiques, quant a les seves repercussions en la comprensió de textos.

Orientacions didàctiques del bloc

L'adquisició dels recursos per al desenvolupament de la competència lectora al batxillerat té com a objectiu principal la consolidació de l'esperit crític i l'enriquiment personal de l'alumnat. Aquesta adquisició està íntimament relacionada amb els processos socials interactius que es potencien en l'ús de la llengua oral i amb l'escriptura, atès que els processos de recepció i expressió es retroalimenten i complementen. Per aquest motiu, la lectura d'assajos, de notícies, d'articles d'opinió, de reportatges, de

documentals i d'altres textos multimodals –com ara els anuncis i les campanyes publicitàries– és, d'una banda, un recurs excel·lent perquè l'alumnat s'informi sobre temes d'interès general i sobre esdeveniments històrics o contemporanis. D'altra banda, també és una eina que els permetrà desenvolupar el seu esperit crític, especialment si exposen ideologies totalment contraposades i les lectures es fan col·laborativament.

La lectura de diferents tipus de textos al voltant d'una temàtica específica i amb una funcionalitat determinada és una font de coneixements nous en la resolució de les situacions problema que plantegen els projectes i les tasques. Aquesta activitat permet a l'alumnat accedir a un ampli ventall de models de gèneres discursius, i d'estructures i formes lingüístiques que, un cop analitzades i assimilades, esdevindran actives i enriquiran les seves pròpies produccions orals i escrites, atès que la lectura pot ser considerada un pas necessari en el procés d'escriptura i de la parla. La lectura col·laborativa facilita el desenvolupament de les habilitats de reflexió metalingüística, de regulació metacognitiva i d'avaluació dels processos de lectura.

La lectura de textos multimodals, especialment si són hipertextuals, requereix, a més, el desenvolupament d'habilitats tecnològiques que la major part de l'alumnat ja ha desenvolupat en nivells educatius previs, però que caldrà que es consolidin perquè la comprensió d'un text multimodal ha de tenir en compte la totalitat dels llenguatges que hi són presents. En el nivell de batxillerat, l'esperit crític ha de guiar l'alumnat en la selecció dels textos que seran objecte de lectura, l'anàlisi que en faci i l'ús que faci de les dades i les informacions que aquests textos continguin. Aquestes accions han de permetre a l'alumnat resoldre tasques que requereixin la posada en pràctica de la seva competència lectora i, per tant, la selecció i l'aplicació de l'estratègia de lectura que correspongui segons els objectius o propòsits de lectura (per exemple, llegir per reflexionar sobre el tema de la tasca plantejada; per exposar i argumentar; per escriure sobre un tema; per revisar el que s'ha escrit, i per recordar i memoritzar).

També cal tenir en compte que la lectura en pantalla, cada cop més freqüent i rellevant, exigeix l'adquisició d'uns recursos particulars, diferents dels necessaris per a la lectura dels textos impresos, atès que la informació és molt més abundant i no seqüenciada. Endemés, cal ser conscient de la navegació i d'allò que es tria, i és indispensable aplicar estratègies de lectura crítica, centrada en la interpretació (per exemple, de la ideologia i de les intencions de l'autor-escriptor i del contingut de diàlegs a la xarxa, en què hi pot haver interlocutors de cultures diferents i en què es poden produir malentesos comunicatius i culturals).

En aquesta etapa, atès que la competència lectora contribueix al desenvolupament de la competència comunicativa plurilingüe i intercultural del perfil de l'alumne, cal afavorir l'adquisició d'estratègies d'interpretació de textos multimodals produïts en diverses llengües i pertanyents a diverses cultures. Per tant, és necessari plantejar situacions que permetin a l'alumnat aprendre a fer transferències entre

les llengües d'escolarització i identificar els recursos que són específics de cada llengua. Aquest plantejament didàctic exigeix una coordinació entre les diferents llengües per aconseguir que, sigui quina sigui la tria lingüística que faci, l'alumnat arribi a dominar els recursos necessaris per al desenvolupament coherent de la competència lectora en totes aquestes llengües.

A l'últim, en aquest nivell educatiu no s'ha de deixar de banda el foment dels hàbits i gustos per la lectura, ni la necessitat de seguir desenvolupant la sensibilitat estètica de l'alumnat amb relació a textos de caràcter literari i cultural. En aquest sentit, la lectura d'algunes obres originals o fragments de les obres més representatives en llengua castellana (per exemple, novel·les curtes, contes, biografies, poemes i discursos polítics importants) ha de permetre a l'alumne aprofundir tant en els seus coneixements culturals com en els lingüístics.

BLOC 3 L'ESCRITURA DE TEXTOS MULTIMODALS FORMALS EN LLENGUA CASTELLANA

Si la competència d'escriptura té com a principal funció afavorir que les persones participin en la diversitat de situacions comunicatives que ofereix la societat actual, els recursos d'aprenentatge han estat seleccionats tenint en compte les accions i el procés de producció, interacció i mediació dels textos escrits i multimodals. D'aquesta manera, els recursos d'aprenentatge d'aquest bloc comprenen sabers que fan possible l'autoregulació necessària per a una correcta elaboració de textos escrits, i que estan relacionats amb el tractament i la gestió de la informació, el pensament analític i crític, la reflexió metalingüística sobre els diferents components textuais i discursius, o la reflexió sobre la diversitat lingüística i cultural.

Dintre d'aquest bloc de recursos s'han considerat també els recursos que es refereixen al registre literari i al seu ús en les diferents situacions comunicatives de l'escriptura.

L'aprenentatge de l'escriptura en l'enfocament competencial s'ha de centrar en projectes que creïn contextos que convidin a escriure significativament, tant de forma individual com col·lectiva. Atesa la importància que té en la nostra societat la competència digital, s'han considerat alguns recursos clau que s'hi relacionen i, de manera especial, els de l'escriptura col·laborativa i cooperativa. Tot això dona una nova perspectiva social a l'escriptura multimodal, i facilita el domini de l'escriptura no lineal.

I. FETS I CONCEPTES

1. Les característiques dels textos multimodals escrits en castellà, especialment les dels procedents dels mitjans de comunicació social, inclosos els textos publicitaris, els textos d'opinió i de divulgació científica i els textos narratius.
2. La cita bibliogràfica i la bibliografia: procediments de citació.
3. La gramàtica i l'ortografia del castellà i les eines de correcció gramatical i ortogràfica.
4. El procés d'escriptura: la planificació, la textualització i la correcció.

II. PROCEDIMENTS

1. Planificació del procés d'escriptura de textos multimodals escrits en castellà:
 - a. Identificació de la intenció i la funció comunicativa del text que es pretén redactar.
 - b. Selecció del tema i del punt de vista que es pretén adoptar.
 - c. Consideració del receptor a qui anirà adreçat el discurs.
 - d. Esquematització de l'estructura del text atenent les característiques pròpies del gènere que es produeix i les dels tipus de llenguatges que s'hi relacionen (textuals, icònics, gràfics, etc.).
 - e. Elaboració del guió tècnic dels textos en què els elements audiovisuals siguin centrals.
 - f. Selecció de la informació rellevant per a la intenció comunicativa a partir de la consulta de diverses fonts d'informació.

- g. Recopilació i valoració d'opinions diferents sobre un mateix tema.
 - h. Selecció d'un registre adequat al gènere i al lector.
- 2. Construcció de textos multimodals escrits en castellà amb especial atenció als argumentatius i expositius propis dels mitjans de comunicació (editorial, crítica, article d'opinió, blog, tuit, assaig, comentari crític, tràiler, biografia, relats breus, etc.), inclosos els publicitaris i els de l'àmbit acadèmic:
 - a. Estructuració del contingut segons un esquema elaborat prèviament.
 - b. Exposició del tema i del punt de vista que s'adopta.
 - c. Seguiment d'una línia argumentativa o narrativa coherent.
 - d. Realització dels enregistraments d'àudio i vídeo necessaris per crear textos multimodals i assemblatge de tots els elements.
 - e. Ús de recursos de coherència i cohesió textual.
 - f. Ús adequat de procediments de citació i inclusió de la bibliografia i de la webgrafia consultada.
 - g. Ús de les TIC per a la producció i la maquetació dels textos.
 - h. Aplicació de les convencions estètiques pròpies de cada gènere.
- 3. Revisió i correcció de textos multimodals escrits en castellà:
 - a. Revisió i correcció de la coherència i cohesió global del text, amb especial atenció als connectors, als aspectes morfosintàctics i lèxics del text, a la puntuació, a la gramàtica i a l'ortografia, als marges, als espaiats, a les sagnies i al tipus i mida de la lletra.
 - b. Revisió i correcció dels aspectes gràfics i d'imatges presents al text.
 - c. Ús d'estratègies d'autoavaluació, coavaluació i autocorrecció per a la millora dels textos escrits.
- 4. Aplicació dels recursos lingüístics formals adquirits en qualsevol llengua per afavorir la construcció de discursos escrits en castellà:
 - a. Selecció de les convencions culturals lligades a la producció de textos en castellà.
 - b. Ús d'altres llengües per incloure matisos i valors comunicatius al text que es perdrien si s'emprés exclusivament el castellà.
 - c. Resolució de reptes comunicatius recolzant-se en les altres llengües que es coneixen.

III. ACTITUDS I VALORS

- 1. Identificació d'usos de la llengua castellana que poden ser considerats com a discriminadors i cerca d'alternatives lingüístiques socialment acceptades:
- 2. Ús ètic de la informació en la producció de textos escrits.
- 3. Interès per expressar-se amb precisió.
- 4. Cura per la correcció dels elements textuais, gramaticals i ortogràfics.

5. Autonomia en la planificació, la producció i la correcció de textos escrits.

Orientacions didàctiques del bloc

L'aprenentatge de l'escriptura al batxillerat ha de planificar-se de manera que garanteixi que tothom pugui assolir objectius personals, construir coneixements i participar en diverses esferes de la vida acadèmica i social. Per això és important que els projectes d'escriptura es plantegin en situacions de comunicació diverses, per a diversitat de receptors, en diversitat de suports i mitjans, digitals o no; que tinguin finalitats i funcions diverses; que promoguin la necessitat d'apropar-se al procés d'escriptura des de mirades diferents; i que impliquin la producció de textos de diversitat de gèneres i formats com a productes finals. En el procés d'aprenentatge de l'escriptura serà clau insistir en els processos de planificació, textualització i revisió, que es van retroalimentant i no són seqüències que es produeixen pas a pas i aïlladament. En l'aprenentatge de l'escriptura també cal considerar el treball en grup, atès que facilita els aprenentatges mitjançant la reflexió sobre els processos, i és una de les eines que, amb l'ús de determinats programes digitals de cooperació, afavoreixen el desenvolupament de destreses necessàries per participar en la societat actual.

Per planificar adequadament l'aprenentatge de l'escriptura caldrà considerar diversitat de contextos. En primer lloc, caldrà dissenyar projectes relacionats amb l'esfera personal de l'alumnat, que poden implicar narrar un fet o una experiència viscuda, elaborar un diari personal de ficció, crear la pròpia biografia o la d'una persona propera, etc. En segon lloc, també és important planificar projectes que els ajudin a desenvolupar la creativitat, per exemple a partir de la creació de relats breus en format digital o de petits poemes a partir d'un model. En tercer lloc, a través dels projectes d'escriptura l'alumnat també ha de poder desenvolupar activitats lligades a la vida acadèmica, com ara dissenyar, justificar i descriure un projecte; descriure documents visuals de tot tipus o personatges de llibres i pel·lícules, etc.; elaborar articles per a una wiki o enciclopèdia; o realitzar el treball final d'un projecte d'una àrea concreta. Finalment, l'escriptura també s'haurà de planificar amb la participació en activitats socials que promoguin el seu esperit crític i compromès (per exemple, elaborar tuits, entrades en un xat o articles/ressenyas en blogs per crear opinió sobre notícies, fets actuals, opinió i crítica d'obres literàries o espectacles; crear eslògans, esquetxos o tràilers per presentar llibres o pel·lícules, i dissenyar campanyes de sensibilització sobre temes punyents i d'actualitat).

A més d'aquests productes finals dels projectes, l'escriptura s'ha de considerar com a eina per al desenvolupament de les altres competències. De fet, en l'ensenyament de llengües és cabdal posar l'accent en la visió global de les diferents competències des de la mirada plurilingüe i intercultural. I així, relacionat amb la competència oral, l'escriptura pot ser tant una bona eina de planificació (com els guions escrits per facilitar les intervencions orals monològals o en interacció) com una eina per a la comprensió (gràcies, entre d'altres, a l'activitat de presa de notes). També, quan els projectes impliquen

cercar, recollir, analitzar i transformar informació, l'escriptura afavorirà l'elaboració d'esquemes per a les presentacions orals o per a les exposicions multimodals en format pòster o *gloster* (pòster digital). En aquesta línia, a l'hora de planificar textos orals multimodals l'escriptura dels guions (literaris o tècnics) és una eina necessària per a una bona realització del producte final.

Quant a la competència lectora, la redacció de resums, l'elaboració de fitxes o els grups de discussió, són activitats que ajuden a millorar la competència lectora. Un bon lector és també aquell que és capaç de transformar el text que ha llegit, ja sigui perquè en construeix un de nou (per exemple, transformar una notícia periodística en un mapa conceptual o crear un nou final per a un relat) o perquè n'altera el canal (per exemple, recitar una poesia i dramatitzar un diàleg).

CRITERIS D'AVUACIÓ

CRITERIS D'AVUACIÓ DE LA C1

C1 Intervenir en situacions comunicatives orals complexes que requereixin un ús formal de la llengua castellana

CA1. Adequació
CA2. Precisió
CA3. Claredat

ADEQUACIÓ

Un text és adequat quan s'ajusta a un fi i a un interlocutor concrets. Així, una intervenció adequada és aquella que considera el destinatari i el propòsit comunicatiu i s'hi adapta.

Perquè una intervenció oral sigui adequada es requereix que qui intervé oralment sigui conscient de la situació de comunicació en general i de l'audiència o l'interlocutor en particular. Aquest és un aspecte fonamental perquè qui intervé pugui adaptar adequadament la seva intervenció, la qual cosa es materialitza, sobretot, en la informació que proporciona i com la proporciona.

Així mateix, perquè una intervenció oral sigui adequada també es requereix que qui intervé oralment estigui atent a les reaccions dels interlocutors o de l'auditori perquè pugui anar adaptant el discurs a la situació comunicativa i al gènere o gèneres textuais que s'emprin en cada cas. Això es compleix en el moment que la persona que intervé oralment és capaç d'ajustar o, fins i tot, modificar alguns aspectes del seu discurs, com ara el registre o els recursos i els codis no verbals, entre d'altres. I és que una intervenció oral adequada implica també saber escoltar –en el sentit d'adoptar una escolta activa–, comprendre el que s'està dient i demostrar aquesta comprensió. Així, saber escoltar significa assenyalar a l'interlocutor que té el torn de paraula que se l'entén o que es necessita algun tipus d'aclariment, mitjançant el llenguatge verbal o paraverbal.

A l'últim, qualsevol intervenció oral està limitada en el temps i, per tant, el criteri d'adequació cal entendre'l també com la relació que s'estableix entre el desenvolupament de la intervenció i el temps a disposició. Una òptima adequació al temps evita –si està ben planificada– l'ús de paraules excessives. L'ús d'una estratègia d'intervenció adequada evita a l'interlocutor haver d'escoltar un mateix missatge diverses vegades o demanar que es repeteixi allò que s'ha dit.

PRECISIÓ

La precisió d'una intervenció es refereix, d'una banda, a la transmissió d'un missatge amb exactitud, és a dir, que expressa exactament allò que es vol expressar, que transmet el significat exacte, minimitzant el risc que el missatge transmès pugui ser entès de forma diferent. La precisió d'una intervenció

s'aconsegueix quan es té ben definit allò que es pretén expressar i es domina el lèxic i les expressions que s'utilitzaran per expressar-ho.

D'altra banda, també s'aconsegueix quan s'interpreta de manera precisa el significat del missatge que es transmet, la intenció i el punt de vista dels altres interlocutors, el valor del llenguatge no verbal, etc.

CLAREDAT

La claredat en una intervenció oral és la qualitat de construir un discurs nítid, ben plantejat i directe; ni espès, ni dens, ni confús.

La claredat d'una intervenció oral depèn de tres factors clau. Per un costat, depèn d'aspectes físics relatius a la pronunciació de les paraules i de les oracions, el volum, el to, la velocitat i la cadència.

Per un altre costat, depèn de la forma en què s'organitza la intervenció, ja sigui sintàcticament o pel que fa a estructuració del propi discurs en la seva totalitat.

I finalment, depèn que totes les paraules i les frases emprades estiguin ben connectades entre si.

En aquest sentit, podríem concloure dient que una intervenció clara és aquella que s'articula de manera lògica, coherent i cohesionada.

CRITERIS D'AVALUACIÓ DE LA C2

C2 Llegir textos multimodals d'estructura complexa, inclosos els d'especialitat, escrits en llengua castellana

CA1. *Pertinència*
CA2. *Sentit analític*

PERTINÈNCIA

La pertinència, aplicada a l'acció de llegir, es refereix a la capacitat d'identificar el gènere discursiu al qual pertany un text i a l'habilitat d'entendre tant el sentit global d'aquest text com les idees clau que transmet.

Hi ha diverses formes d'avaluar si l'alumne llegeix amb pertinència, que poden incloure l'elaboració de síntesis o resums, la redacció de textos a partir de lectures realitzades o la participació en discussions sobre el que s'ha llegit, entre d'altres.

SENTIT ANALÍTIC

El sentit analític és una qualitat de la lectura que es refereix a analitzar la forma, el contingut i la intencionalitat del text. El sentit analític requereix una lectura crítica i reflexiva, que és la que permet fixar-se en els aspectes formals del text, avaluar-ne la rellevància i contrastar la informació que aporta amb una altra informació o amb la pròpia experiència.

CRITERIS D'AVALUACIÓ DE LA C3

C3 Escriure textos multimodals formals, inclosos els d'especialitat, en llengua castellana

CA1. Adequació
CA2. Coherència
CA3. Cohesió
CA4. Correcció

ADEQUACIÓ

L'alumnat escriu de manera adequada quan selecciona els elements formals que més encaixen amb la situació comunicativa que li ha estat plantejada, i té en compte la intenció per a la qual escriu i el missatge que vol comunicar. Un text adequat presenta un registre formal o informal, segons la situació de comunicació, la qual també motiva l'adopció de les convencions pròpies d'un gènere textual concret (carta, article, etc.). Això no exclou que una producció escrita pugui considerar més d'un gènere textual; aquest seria el cas dels textos híbrids i els multimodals que fusionen gèneres textuais i classes de documents diferents.

L'adequació també es fa palesa quan l'escriptor ha tingut en compte els aspectes de presentació del text i la interrelació de tots els llenguatges (verbal, visual, gràfic, etc.) que hi són presents.

COHERÈNCIA

La coherència textual dona sentit al text. Un text coherent presenta un tema central, que constitueix el fil conductor de tot el text, i dona la informació necessària per entendre'l, la qual està organitzada lògicament.

Per comprovar la coherència d'un text cal verificar que presenta un sentit global, d'acord amb la intenció inicial; que hi ha continuïtat entre les idees exposades, sense desequilibris ni contrasentits; que cap concepte queda ambigu; que les idees s'han ordenat tenint present la lògica de la informació que es vol donar i el gènere textual triat.

COHESIÓ

La cohesió textual és la qualitat formal segons la qual les diferents parts d'un text estan ben relacionades i connectades entre si. En un text cohesionat, les parts, a més d'estar semànticament relacionades, apareixen explícitament lligades a través de procediments com, per exemple, l'ús de connectors, el manteniment de referents a través de la repetició de mots, l'el·lipsi, l'ús de sinònims i la substitució pronominal o l'ús correcte dels signes de puntuació.

Per tant, per valorar si un text compleix el criteri de cohesió, cal comprovar que el pas d'un paràgraf a un altre respon a una evolució en el discurs; que els connectors utilitzats serveixen com a senyals dels elements lingüístics, i que els signes de puntuació organitzen i equilibren el text.

D'altra banda, un text cohesionat també ha de considerar la relació semiòtica entre les seves diverses parts. La cohesió semiòtica és una qualitat molt important dels textos multimodals, en què l'articulació de text, imatge, música, etc. esdevé imprescindible (per exemple, en documents audiovisuals o en presentacions assistides per ordinador). Quan aquests modes estan ben cohesionats, el missatge és més potent.

CORRECCIÓ

La correcció, aplicada a l'acció d'escriure, es refereix a la capacitat d'aplicar o ser conforme a les normes d'ús de les unitats menors que estructuraven les oracions d'un text: regles gramaticals i ortogràfiques, d'acord amb la situació comunicativa de l'escriptura. La finalitat d'aquestes regles és aconseguir els objectius i finalitats de la comunicació ja des de les unitats menors dels textos.

EXPECTATIVES DE FINAL DE CICLE

EXPECTATIVES DE FINAL DE CICLE DE LA C1

C1. Intervenir en situacions comunicatives orals complexes que requereixin un ús formal de la llengua castellana

En acabar el batxillerat, quan l'alumne fa una intervenció oral en castellà s'espera que construeixi un discurs clar, fluid i ben estructurat sobre una àmplia gamma de temes, subratllant apropiadament els aspectes importants i els detalls de suport pertinents, explicant el propi punt de vista i exposant els avantatges i inconvenients de diferents posicions. Per aconseguir-ho, s'espera que l'alumne utilitzi una estructura expositiva lògica i eficaç i que faci un ús controlat de recursos de coherència i cohesió textual propis de la llengua castellana, i un ús del llenguatge no verbal que afavoreixi la comprensió per part del destinatari.

Així mateix, s'espera que sàpiga expressar-se amb prou precisió, sense haver de restringir el que vol dir, mitjançant l'ús d'un repertori lingüístic ampli.

Finalment, també s'espera que la seva intervenció sigui adequada a la situació comunicativa. Això comporta, d'una banda, que l'alumne hagi de construir-se una idea apropiada del context en què es produeix la seva intervenció, així com de les reaccions dels interlocutors o de l'auditori –tant explícites com implícites. L'expectativa és que l'alumne n'extregui conclusions que li serveixin per adaptar la intervenció a la situació comunicativa, reformulant el seu discurs si adverteix que l'interlocutor té dificultats de comprensió. D'altra banda, també s'espera que gestioni adequadament la temporització de la intervenció ajustant-se al temps de què disposa.

EXPECTATIVES DE FINAL DE CICLE DE LA C2

C2. Llegir textos multimodals d'estructura complexa, inclosos els d'especialitat, escrits en llengua castellana

En acabar el batxillerat, s'espera que l'alumne llegeixi textos en castellà relativament complexos i d'una certa extensió, de gèneres textuais diferents, amb pertinència, i demostrï una comprensió globalment completa i adequada del contingut i dels detalls més importants del text. Això implica seleccionar escaientment informació rellevant d'una o diverses fonts segons uns objectius de lectura predeterminats; copsar-ne convenientment la ideologia, la intencionalitat i el sentit global, i les informacions, idees i opinions, així com els detalls subtils que inclouen actituds i opinions, tant explícites com implícites.

Finalment, també s'espera que llegeixi amb sentit analític examinant –per un costat– la forma en què la informació està presentada i que assenyali les característiques formals principals del text i les comenti raonadament. Aquests comentaris hauran d'incloure apreciacions sobre l'efecte en el lector/receptor que l'autor pretén aconseguir amb alguns recursos textuais, lingüístics i multimodals específics. Per un altre costat, el comentari també haurà d'integrar una anàlisi del contingut del text de forma crítica, construint-se una idea o un punt de vista personal sobre el tema concret de la lectura i comentant-lo oralment o per escrit de forma apropiada, contrastant la informació analitzada amb informacions provinents d'altres fonts de lectura, fent hipòtesis sobre aquestes i valorant-ne la credibilitat, autoritat i transcendència.

EXPECTATIVES DE FINAL DE CICLE DE LA C3

C3. Escriure textos multimodals formals, inclosos els d'especialitat, en llengua castellana

En acabar el batxillerat, s'espera que l'alumne escrigui textos en castellà clars i detallats sobre una extensa gamma de temes, de forma adequada, ajustant l'estructura del text escrit a la intenció comunicativa i al tema. Per fer-ho, s'espera que l'alumne projecti sobre el text la intencionalitat i l'objectiu comunicatiu que persegueix, i que integri amb rigor la informació de la qual disposa. Endemés, s'espera que combini adequadament diferents tipus de llenguatges (textuals, icònics, gràfics, etc.).

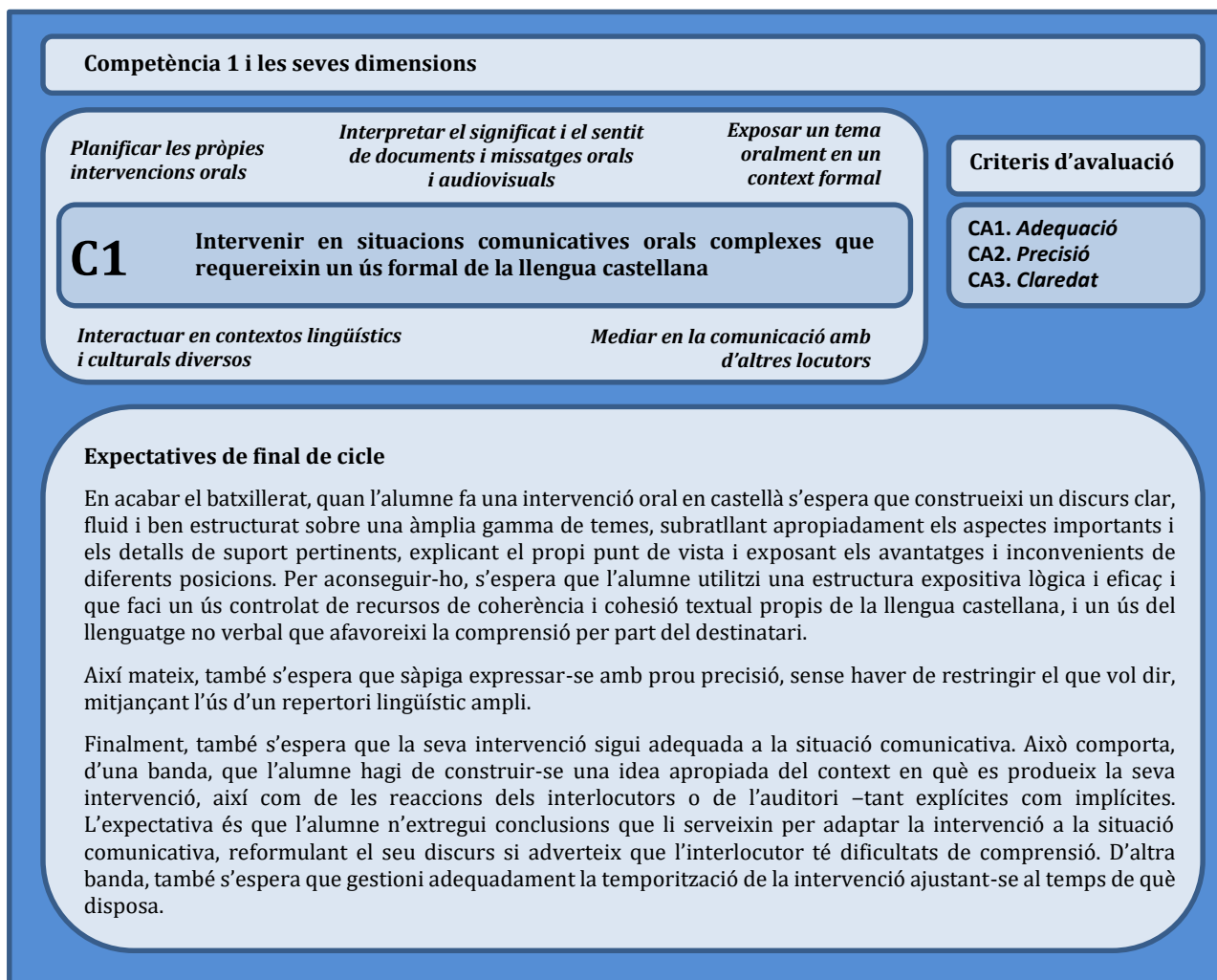
Així mateix, també s'espera que escrigui de manera coherent, ajustant-se al tema sobre el qual escriu, marcant clarament la relació que hi ha entre les idees o les informacions tractades i evitant digressions innecessàries.

També s'espera que l'alumne escrigui de manera cohesionada, emprant senyals no verbals (com ara subratllats, títols, apartats) i encadenant les diverses parts que constitueixen el text amb connectors i organitzadors textuals propis de la llengua castellana que afavoreixin una millor comprensió del text. Endemés, s'espera que empri un lèxic suficientment precís.

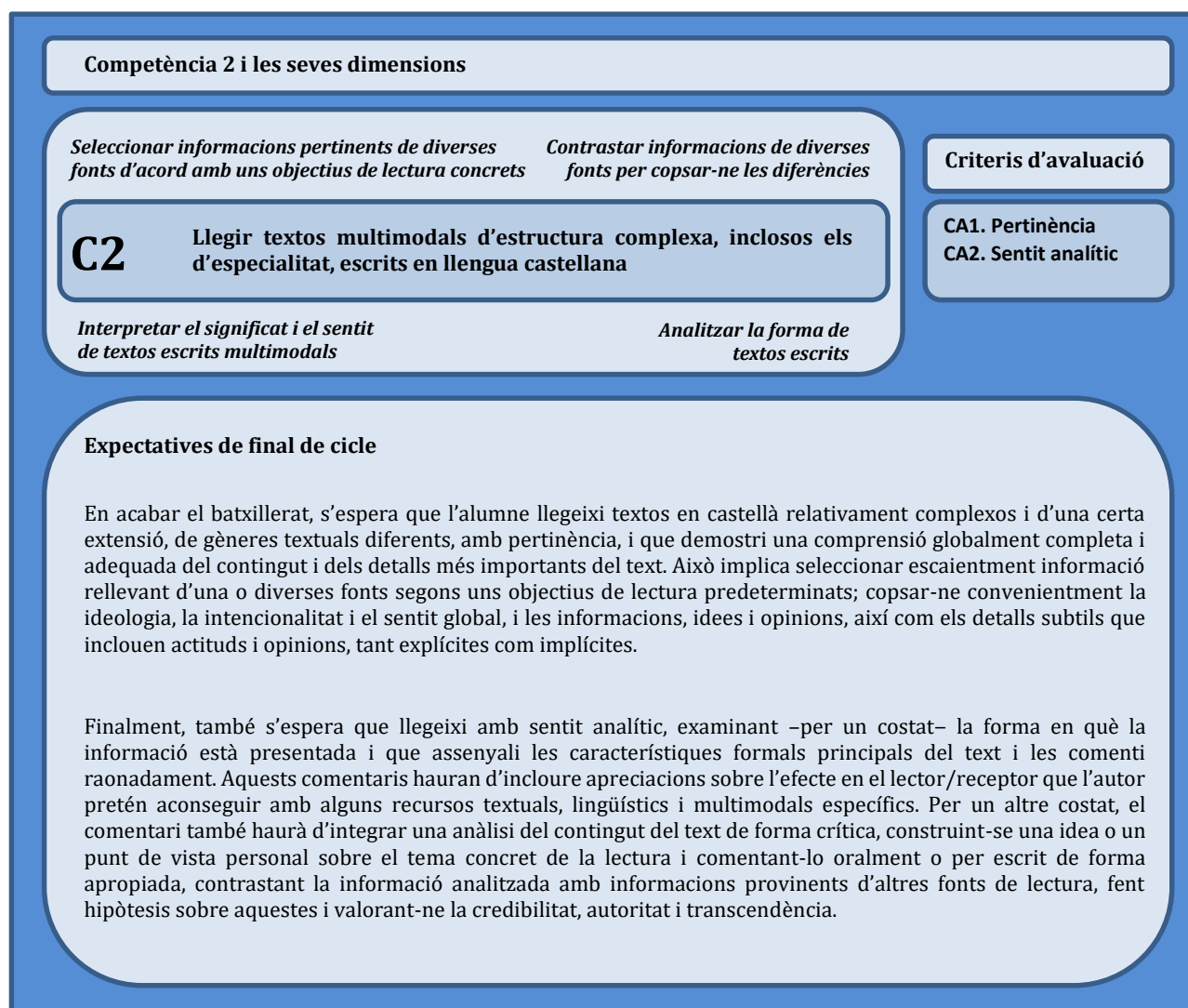
De la mateixa manera, quan l'alumne escriu també s'espera que sigui acurat en la normativa tant de la gramàtica (morfologia i sintaxi) com de l'ortografia, perquè els textos s'entenguin fàcilment.

QUADRES DE SÍNTESI

QUADRE DE SÍNTESI DE LA C1

QUADRE DE SÍNTESI DE LA C2

QUADRE DE SÍNTESI DE LA C3

Competència 3 i les seves dimensions

Planificar l'escriptura de textos multimodals

Construir textos escrits multimodals

Revisar i corregir textos escrits multimodals

Criteris d'avaluació

C3

Escriure textos multimodals formals, inclosos els d'especialitat, en llengua castellana

CA1. Adequació
CA2. Coherència
CA3. Cohesió
CA4. Correcció

Reforçar la comunicació escrita a través de recursos multimodals

Referenciar els recursos bibliogràfics (impresos, digitals, etc.) emprats

Expectatives de final de cicle

En acabar el batxillerat, s'espera que l'alumne escrigui textos en castellà clars i detallats sobre una extensa gamma de temes, de forma adequada, ajustant l'estructura del text escrit a la intenció comunicativa i al tema. Per fer-ho, s'espera que l'alumne projecti sobre el text la intencionalitat i l'objectiu comunicatiu que persegueix, i que integri amb rigor la informació de la qual disposa. Endemés, s'espera que combini adequadament diferents tipus de llenguatges (textuals, icònics, gràfics, etc.).

Així mateix, també s'espera que escrigui de manera coherent, ajustant-se al tema sobre el qual escriu, marcant clarament la relació que hi ha entre les idees o les informacions tractades i evitant digressions innecessàries.

També s'espera que l'alumne escrigui de manera cohesionada, emprant senyals no verbals (com ara subratllats, títols, apartats) i encadenant les diverses parts que constitueixen el text amb connectors i organitzadors textuals propis de la llengua castellana que afavoreixin una millor comprensió del text. Endemés, s'espera que empri un lèxic suficientment precís.

De la mateixa manera, quan l'alumne escriu també s'espera que sigui acurat en la normativa tant de la gramàtica (morfologia i sintaxi) com de l'ortografia, perquè els textos s'entenguin fàcilment.